

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόγραμμα Κύκλου Ομιλιών	9-11
Γενική εισαγωγή	13-14
Εισαγωγή στη θεματική του τόμου	15-18
Προλογικό σημείωμα	19-20
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ – ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ ΚΟΛΙΑΣ	
<i>Πόλεμος και περιβάλλον στο Βυζάντιο: Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας</i>	21-36
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ	
<i>Η προς μάχη προετοιμασία του στρατού την ύστερη βυζαντινή περίοδο (1204-1453): Εκπαίδευση, επιστράτευση, πορεία, στρατοπέδευση, διοικητική μέριμνα</i>	37-51
ΝΙΚΟΣ Γ. ΜΟΣΧΟΝΑΣ	
<i>Ο βενετο-γενουατικός ανταγωνισμός. Παράπλευρες συνέπειες</i>	53-77
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΓΑΣΠΑΡΗΣ	
<i>Μια ζωντανή στρατιωτική μηχανή: Τα πολεμικά άλογα στη μεσαιωνική Κρήτη</i>	79-98
ΑΝΤΩΝΗΣ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ	
<i>Κωνσταντινούπολη 1402-1422: Πτυχές της κοινωνίας ύστερα από τον οκταετή οθωμανικό αποκλεισμό της πόλης (1394-1402)</i>	99-110
ΕΥΣΤΡΑΤΙΑ ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ	
<i>Ο άμαχος πληθυσμός στον πόλεμο: Οι μαρτυρίες των βυζαντινών πηγών (13ος-15ος αι.)</i>	111-123
ΖΗΣΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΚΗΣ	
<i>Πόλεμος και βιβλίο στην υστεροβυζαντινή περίοδο. Μία σχέση καταστροφής και αναγέννησης</i>	125-140
ΑΣΠΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ	
<i>Στρατιωτική ετοιμότητα: Οι παρελάσεις των φεουδαρχών στη βενετική Κρήτη</i>	141-160

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

*Οι οικολογικές συνέπειες των πολέμων στα δάση των
βενετικών κτήσεων* 161-197

ΜΑΡΙΝΑ ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ

*Η οργάνωση του χερσαίου στρατού της Κρήτης κατά
τον 16ο αιώνα: Μια συνθετική ανασκόπηση* 199-210

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ

*Ο μυστικός πόλεμος. Κατασκοπεία και αντικατασκοπεία
στον ελληνικό χώρο τα χρόνια 1570-1573* 211-277

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ-ΛΑΛΑ

*Στρατός και πόλη σε καιρό ειρήνης.
Όψεις της καθημερινής ζωής στη βενετοκρατούμενη
Κρήτη (16ος-17ος αι.)* 279-290

Προλογικό σημείωμα

Κώστας Γ. Τσικνάκης

Σε συζητήσεις που διεξήχθησαν το φθινόπωρο το 2015 ανάμεσα στα μέλη του Προγράμματος «Βυζάντιο και Δύση» του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών αποφασίστηκε η οργάνωση κύκλου ομιλιών με τον γενικό τίτλο: «Ο πόλεμος εκτός μάχης: η προετοιμασία και οι συνέπειες των πολέμων από την Τέταρτη Σταυροφορία έως τον Κρητικό Πόλεμο». Αρχικός στόχος της πρωτοβουλίας ήταν να εξεταστούν θέματα που σχετίζονται με όσα προηγούνται ή έπονται των πολεμικών αναμετρήσεων, μακριά ωστόσο από το μέτωπο, την παραπάνω χρονική περίοδο στις ελληνικές περιοχές που βρισκονταν κάτω από τη βενετική κυριαρχία. Η ιδέα, συζητήθηκε με τον Διευθυντή του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών Καθηγητή Ταξιάρχη Κόλια, ο οποίος την αποδέχτηκε και πρότεινε να διευρυνθεί η θεματική του κύκλου ομιλιών ώστε να καλύψει και την υστεροβυζαντινή περίοδο. Με βάση αυτό το σκεπτικό ξεκίνησε η προετοιμασία της οργάνωσης του κύκλου και αναζητήθηκαν πρόσωπα που θα μπορούσαν να λάβουν μέρος στο εγχείρημα, καλύπτοντας επιμέρους ζητήματα.

Οι ομιλίες του θεματικού κύκλου πραγματοποιήθηκαν με μεγάλη επιτυχία το χρονικό διάστημα από τις 5 Απριλίου ως στις 31 Μαΐου 2016. Το έντονο ενδιαφέρον που υπήρξε για τις ανακοινώσεις, όπως απέδειξαν οι ουσιαστικές συζητήσεις που ακολούθησαν τις αναγνώσεις τους, κρίθηκε ότι δεν θα έπρεπε να μείνει ανεκμετάλλευτο. Έτσι, αποφασίστηκε η εκτύπωσή τους σε ιδιαίτερο τόμο, ο οποίος θα αποτελούσε χρήσιμη συμβολή στην επιστημονική έρευνα του θέματος. Κατά το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε δόθηκε η δυνατότητα στους ομιλητές να επεξεργαστούν τις ανακοινώσεις τους, προκειμένου να λάβουν πλέον τη μορφή επιστημονικών άρθρων. Οι περισσότεροι ανταποκρίθηκαν στο αίτημα και έστειλαν έγκαιρα τις συμβολές τους, ενώ η επεξεργασία των κειμένων ξεκίνησε αμέσως. Ωστόσο, διάφορα εμπόδια που παρεμβλήθηκαν στην πορεία, καθυστέρησαν την εκτύπωση.

Στον τόμο περιλαμβάνονται τα κείμενα των ομιλιών που ανακοινώθηκαν εκτός ορισμένων τα οποία δεν παραδόθηκαν. Επίσης, προστέθηκε ακόμη ένα, που, ενώ αρχικά προβλεπόταν η ανάγνωσή του, τελικά αυτό δεν κατέστη δυνατό να γίνει. Κρίθηκε σκόπιμο τα κείμενα να μη δημοσιευτούν με τη σειρά που εκφωνήθηκαν αλλά κατά χρονολογική σειρά. Ως προς την εκδοτική επιμέλεια, ενοποιήθηκαν οι βιβλιογραφικές αναφορές και διατηρήθηκαν το ύφος και οι ορθογραφικές επιλογές των συγγραφέων.

Θερμές ευχαριστίες απευθύνονται προς όλους τους συγγραφείς του τόμου για την αγαστή συνεργασία κατά τη διάρκεια των απαιτούμενων διορθώσεων και ελέγχων των κειμένων τους αλλά και για την υπομονή τους ώσπου να ολοκληρωθεί η έκδοση.

Ευχαριστίες απευθύνονται προς τους αρμόδιους των Archivi dell'Assessorato Beni e attività culturali, Sistema educativo e Politiche per le relazioni intergenerazionali della Regione autonoma Valle d'Aosta, που αποδέχτηκαν σχετικό αίτημα και απέστειλαν τη φωτογραφία που δημοσιεύεται στο εξώφυλλο του τόμου. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στην Arch. Laura Montani, soprintendente per i Beni e le Attività culturali della Regione Autonoma Valle d'Aosta, που παραχώρησε την άδεια και στην prof. Loredana Faletti, για τη διεκπεραίωση του αιτήματος.

Ευχαριστίες επίσης απευθύνονται προς την κυρία Σοφία Σαρογλίδου, υπεύθυνη Εκδόσεων του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών, που παρακολούθησε την πορεία εκτύπωσης του τόμου. Επίσης, στην κυρία Δήμητρα Ρέγκλη, μέλος της ομάδας Εκδόσεων του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών, που επωμίστηκε την ηλεκτρονική επεξεργασία και τη σελιδοποίηση. Χάρη στην πείρα, την ευαισθησία και την εργατικότητα της ξεπεράστηκαν πολλά εκδοτικά προβλήματα, τα οποία αρχικά έδειχναν ανυπέβλητα.

Η αρωγή του Προγράμματος «Αρχαιακές, Διπλωματικές και Παλαιογραφικές Έρευνες» του Τομέα Βυζαντινών Ερευνών ώστε οι ανακοινώσεις να αποκτήσουν έντυπη μορφή στάθηκε πολύτιμη. Προς τον κύριο Ζήση Μελισσάκη, Διευθυντή Ερευνών, υπεύθυνο του Προγράμματος, απευθύνονται θερμές ευχαριστίες.

Θερμές ευχαριστίες απευθύνονται, τέλος, προς τον σημερινό Διευθυντή του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών Καθηγητή Νικόλαο Παπαζαρκάδα, ο οποίος ενθάρρυνε την εκτύπωση του τόμου.